

AUTOR
QUIJOTA
IVAN
MATOUŠEK

TRIÁDA

Autor Quijota Ivan Matoušek

AUTOR
QUIJOTA
IVAN
MATOUŠEK

© Ivan Matoušek, 2014

ISBN 978-80-7474-102-9 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7474-121-0 (PDF)

ISBN 978-80-7474-122-7 (epub)

ISBN 978-80-7474-123-4 (mobi)

DÍL PRVNÍ

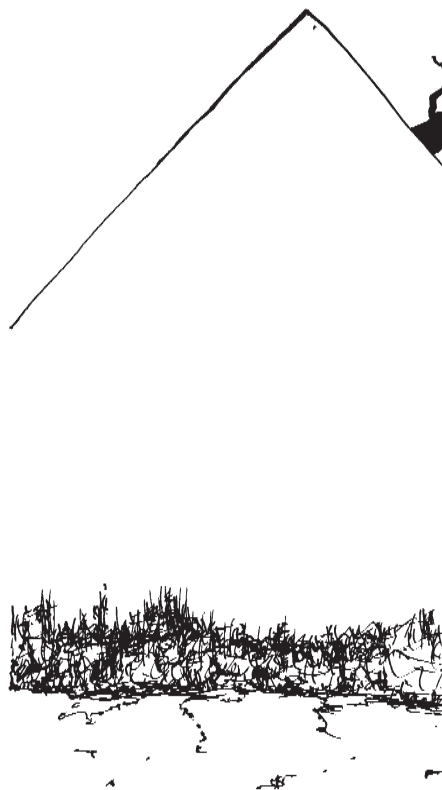
Vévodovi de Béjar

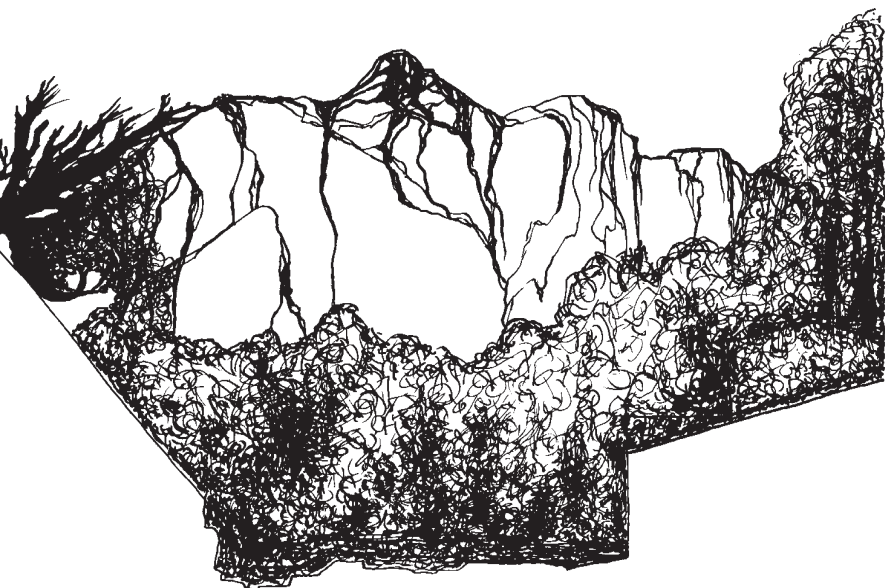
PŘEDMLUVA

Autor marně přemýšlí nad předmluvou k románu o Quijotovi, kratochvilnému špásu, vhodnému do každé doby pro mrzuté a zádumčivé povahy, knize zplozené ve vězení, až přítel mu dá radu, ať předmluvu nezdobí učenostmi, i když by se snadno našly. Autor k dobru věci, jak si sám uvědomí, přítele poslechne.

I

V osadě manchského kraje žil chudý šlechtic Quijada, Quesada nebo Quijana (spisovatelé v tom nejsou zajedno), asi padesátiletý, postavy suché, vysoké a hubené, tváře se mu v ústech jedna druhé dotýkaly. Měl hospodyně (přes čtyřicet let) a neteř Antonii (necelých dvacet let). Z četby dobrodružných románů se zbláznil a rozhodl se stát potulným rytířem. Dal si jméno don Quijote de la Mancha, svého koně nazval Rocinante. Za dámu svého srdce si zvolil svou tajnou lásku, selské děvče Aldonzu Lorenzovou, kterou pojmenoval Dulcinea z Tobosa, neboť z Tobosa pocházela.

II

Časně ráno horkého červencového dne nepozorován vyráží rovinou Montielskou na svou první výpravu. Mrzí ho, že není pasován na rytíře. Představuje si, jak učenci budou jeho výpravu popisovat, jak budou šťastní lidé, kteří se dovedí o slavných činech dona Quijota. Jeho prvním dobrodružstvím není příhoda v průsmyku Lápice ani boj s větrnými mlýny (jak praví někteří autoři), ale odehrálo se v hospodě, kterou považoval za hrad (hospodského za kastelána, běhny za vznešené dámy). Protože si nenechal sundat helmici, museli ho krmit a víno pil brčkem.

III

Na dvoře hospody zranil dva mezkaře, kteří chtěli napojit mezky a nebrali vážně jeho noční obřadné střežení zbraní v korytě vedle studny. Načež jej hostinský urychleně pasoval na rytíře.

IV

Následujícího dne se rozhodl vrátit domů, aby si opatřil peníze a košile. (V románech o bludných rytířích se podle hostinského prý autoři psaním takových samozřejmostí nezdržují.) Rovněž pomyslel na zbrojnoše. Cestou se zastal chlapce Andrese, kterého bil sedlák Juan Haldudo, poněvadž mu špatně hlídal ovce. Po Quijotově odchodu dostal chlapec ještě větší výprask. Quijote se dále vrhl na toledské kupce jedoucí do Murcie pro hedvábí, protože se ta nadutá cháska a zbabělá otrocká lůza zdráhala uznat, že Dulcinea je na světě nejkrásnější, neboť ji dosud neviděli. (Jaký by ale potom mělo smysl vyznávat pravdu tak zřejmou?) Rocinante však při útoku zakopl, Quijote z něho spadl (Neutíkejte, křičel, ne vlastní vinou tu ležím, to kůň se překotil!), a jeden meškař mu ještě natloukl.

V

Zmlácený Quijote přivolával dle návodu z rytířských knih pomoc strýčka, markýze z Mantuy. Našel jej však z mlýna se vracející sedlák, poznal v něm pana Quijana a na mezku ho dovezl za soumraku domů. Tam už byl šest dní postrádán hospodyní a neterí. Ty tvrdily faráři panu licenciátovi Pero Pérezovi a holiči mistru Mikulášovi, že se zbláznil z rytířských knih a že se chtěl sám stát bludným rytířem.

Farář knihy odsoudil do ohně, aby již žádným čtenářům nezavdaly příčinu udělat to, co udělal jeho přítel. Tomu dali najíst, uložili jej do postele a nechali spát.

VI

Zatímco spí, lincenciát s holičem škodlivost jednotlivých knih posuzují a ke spálení odsouzené dávají hospodyně, která je vyhazuje z okna. Licenciát o jednotlivých knihách, o překládání a o básních pozoruhodně uvažuje. Některé knihy jsou pro něho vzácnou kořistí, k některým má vztah pro přátelství s autorem. To se týká i Galatey od Cervántesa. Celkově si počíná nesoustavně, netrpělivě.

VII

Quijote bojuje proti postavám z dobrodružných knih zmíněných v předchozí kapitole. Dostane najíst a opět usne. Spí dva dny. Hospodyně spálí i knihy, jež měly být uchovány. Farář a holič dveře do knihovny zazdí, což si Quijote vysvětlí jako čin kouzelníka Frestóna, který knihovnu odnesl. Po čtrnácti dnech klidu přemluví Sancha Panzu, chudého sedláka ze sousedství, aby se stal jeho zbrojnošem, že on z něj udělá vladaře ostrova, jež dobude. Také si opatřil peníze a košile. Na svou druhou výpravu vyrazil opět

rovinou Montielskou, leč tentokrát v noci. Sancho s tlumokem a měchem vína jel na oslu jak patriarcha. Ani se nerozloučil se ženou a dětmi.

VIII

Quijote neúspěšně bojuje s obry, které proměnil Frestón ve větrné mlýny. Se suchou větví místo rozbitého kopí a bez snídaně druhý den okolo desáté hodiny dorazil k průsmyku Lápice. Sancha poučil, že mu proti rytířům nesmí pomáhat (že musí přemoci svou přirozenou divokost). Dobrodružství s dvěma benediktiny (čarodějníky), při kterém mezkaři zmydlili Sancha, vyvrcholilo Quijotovým soubojem s Biskajcem (zbrojnošem manželů cestujících přes Sevillu do Ameriky). Na tomto místě se autor omlouvá, že zápisy o výkonech Quijota končí. Avšak druhý autor, přesvědčen, že v archivech či psacích stolech nějaké zápisy o slavném rytíři být musí, našel konec dobrodružství.

IX

Autorem neukončené vyprávění zarmoutilo čtenáře, který předpokládá, že u Quijota budou i dva učenci zaznamenávat jeho nevídané činy, myšlenky a hlouposti. A nejsou-li ještě zaznamenány, jsou uchovány v paměti lidí z jeho vesnice.

Čtenář chce poznat celý život slavného Španěla, světla a zrcadla rytířstva manchanského. Je přesvědčen, že za svou námahu bude i on pochválen. Nebesa, náhoda a štěstí přispěly k tomu, že se v toledské Alcaně dostal ke starým listinám, které nabízel nějaký hoch obchodníku s hedvábím. Do arabského textu nechal nahlédnout Maura, a když se od něho dověděl, že je to Historie dona Quijota de la Mancha sepsaná Cidem Hametem Ben Engelim, koupil ty papíry od hocha za půl reálu a Maur mu ji musel celou přeložit. V prvním sešitu je líčena bitva s Biskajcem. Ten je vyobrazen nad nápisem Don Sancho z Azpeitie. Hubený Rocinante (rocín = kůň, ante = kdysi) má u nohou nápis Don Quijote. Sancho Panza (panza = břicho), držící za ohlávku osla, má u nohou nápis Sancho Zancas (zancas = kuří nožky). Pro historii, sokyni času a uchovavatelku činů, je však důležité, že Quijote v zuřivém boji přišel o ucho a o helmici, ale Biskajce přemohl, nicméně vyhověl dámám a zbrojnoše jim ušetřil, pouze musely slíbit, že se vydá za Dulcineou, aby s ním naložila, jak se jí zlíbí.

X

Sancho se domníval, že po Quijotově vítězství nad Biskajcem dostane ostrov, ale on mu vysvětlil, že se nejednalo o dobrodružství ostrovní, ale křížovatkové, kdy se jen přijde o ucho. Dále tvrdí, že bludný rytíř nemůže být postaven před soud, byť by zabil sebevíc lidí. Když mu Sancho

ošetřoval ucho, byl poučen o zázračných léčebných účincích Fierabrásova balzámu. Inspirován helmicí Mambrinovou je Quijote rozhodnut opatřit si násilím nějakou novou za svou rozbitou. Co se týče střídmosti bludných rytířů, připouští sice, že asketismus má své meze, ale na rozdíl od Sancha skromnou stravu (křížaly) a spaní pod širým nebem vítá.

XI

Pastýřům koz, kteří je vydatně hostili, zdlouhavě vyprávěl o dávném zlatém věku a jak je v dnešní hříšné době pro bezpečí dívek, vdov a sirotek třeba potulných rytířů. Mladík Antonio při loutně zazpíval o své lásce k Ollale. Píseň mu složil jeho strýc farář. Quijote chtěl, aby ještě zpíval, ale Sancho zmožen vínem tvrdil, že pastýřům práce nedovoluje prozpívat celou noc. Jeden z nich Quijotovi zraněné ucho vyléčil.

XII

Bohatý šlechtic pastýř Grisostomo, student ze Salamanky, zemřel z neopětované lásky ke krásné upejpavé pastýřce sirotku Marcele. Jeho spolužák a přítel pastýř Ambrosio prosadil splnění nebožtíkovy poslední vůle být pochován jako pohan na skalnatém místě, kde Marcelu poprvé spatřil. Též

jiní odmítnutí pastýři po Marcele vzdychají a její jméno ryjí do buků. Quijote přijímá pozvání Pedra, aby se s ostatními pastýři zítřejšího pohřbu zúčastnil.

XIII

Na slavný pohřeb míří též Vivaldo a další šlechtic. Quijote vysvětluje cestou Vivaldovi, který se mu diví, proč cestuje ozbrojen zemí tak pokojnou, co je potulné rytířství (Kulatý stůl, odříkání větší než u mnichů, zamilovaná mysl obrácená k dámě, Dulcinea). Pochovávaný Grisostomo má na márách listiny opěvující Marcelu, které Ambrosio na příkaz přítele chce spálit. Vivaldo aspoň některé zachrání.

XIV

Čtyři pastýři kopou hrob. Vivaldo přečte Zoufalou píseň (poslední list, který Grisostomo napsal). Objeví se Marcela, aby přítomným vysvětlila, že není vinna Grisostomovou smrtí a bolestmi zamilovaných, protože nemusí milovat toho, kdo je zamilován do její krásy, stejně jako by si nemohla stěžovat, že není milována, kdyby nebyla krásná. Láska je dobrovolná a ona si přeje žít v ustavičné samotě, svou čistotu si chránit ve společnosti stromů. Načež odejde. Quijote se rozhodne zabránit každému, kdo by chtěl

Marcelu pro její důvtip a krásu pronásledovat. Pastýři spálili zbylé listiny a uložili nebožtíka do hrobu. Vivaldo s přítelem pokračoval do Sevilly, ale Quijote se rozhodl vyhledat Marcelu, aby jí nabídl své služby.

XV

Učený Cide Hamete Benengeli vypravuje, jak Rocinante obtěžoval galicijské kobyly vozků z Yangués. Kobyly si to nenechaly líbit a vozkové zmlátili i Quijota a Sancha. Quijote to považoval za trest, že se jako rytíř bil s chátrou. Sancho již nikdy nechce bojovat, čemuž by se ale jako vládce ostrova nejspíš nevyhnul.

XVI

Přes osla naloženého Quijota dovezl pomlácený Sancho do hospody, kde o ně pečovala hostinská, její dcera a pochybná Astuřanka Maritornes. Quijote je opět na hradě. Spisovatel této historie Cide Hamete Benengeli se zmiňuje podrobně o mezkaři, neboť byl jeho vzdáleným příbuzným. Autor chválí Hameta, že je dějepiscem důležitých detailů. Mezkařovi slíbila Maritornes, že se spolu vyspí, ale když zjistil, že ji (dceru pána hradu) u svého lože zadržuje Quijote, mlátil do něho, až pod ním spadla postel. Maritornes

se schovala před hospodským do postele k Sanchovi, který se s ní popral. Ve tmě každý někoho tloukl. Biřic Svatého Bratrstva z Toleda měl dojem, že je Quijote mrtev.

XVII

Ten, když se probral, tvrdil Sanchovi, že ho navštívila dcera majitele hradu a udeřila ruka obra, začarovaného Maura, střežícího pannu. Pak ještě dostal od biřice ránu lampou do hlavy. Sancho mu sehnal suroviny na uzdravující balzám, po kterém se vyzvracel a usnul. Po probuzení pocítil úlevu a bez zaplacení vyrazil za dalším dobrodružstvím. Sancho, který po balzámu málem zemřel, protože není rytíř, chtěl odejít stejným způsobem, ale byl chycen veselou cháskou a vyhazován z pokrývky do vzduchu. Quijote mu nemohl pomoci. Maritornes se nad Sanchem slitovala a koupila mu víno. Odjel též bez placení, ale v hospodě zapomněl tlumok.

XVIII

Navrhuje vrátit se domů, neboť začínají žně. Quijote, který dosud zvítězil pouze nad Biskajcem, uviděl z pahorku ve stádech ovcí dvě vojska, v nichž poznává mnoho rytířů. Sedm jich usmrtil, než ho ovčáci trefili z praků vrhanými kameny. Měl zlomená žebra, rozdrcené dva prsty a přišel

o nádobu s balzámem i o mnoho zubů a stoliček. K tomu všemu se ještě se Sanchem navzájem pozvraceli a Sancho zjistil, že ztratil tlumok, takže nemají co jíst. Quijote tvrdil, že bludní rytíři musí znát všechno, jako by byli vyučeni na pařížské universitě. (Kopí neotupí pero ani pero kopí.)

XIX

V noci narazili na světla pochodní, což byl z Baezy do Segovie směřující průvod zakuklených kněží, nesoucích na márách rytíře, který zemřel na mor. Quijote je pro jejich zpupnost rozehnal. Bakaláři Alonsu Lópezovi, jenž si pádem z mezka zlomil nohu, řekl, že napravuje křivdy, leč někdy se stane i něco nemilého. Sancho drancoval kněžské zásoby potravin. Pak bakaláře posadil na mezka, aby jel za ostatními a pověděl jim, že byli přemoženi Rytířem Smutné Podoby. Quijotovi vysvětlil, že ho napadlo takhle jej nazvat, protože vypadá unaveně a nemá stoličky a zuby. Quijote však ví, že to přízvisko vložil Sanchovi do úst kouzelník, který sepíše jeho historii. Rozhodl se nechat si nějakou smutnou tvář namalovat na štít. Podle Sancha ale stačí, odhalí-li svou vlastní. Když se chtěl Quijote podívat, zda jsou z mrtvého na nosítkách jen kosti, odtáhl zbrojnoš svého pána pryč. Najedli se, ale trýznila je žízeň.

XX

Při nočním pátrání po vodě došli do míst, kde slyšeli její hukot a údery železa. Quijote se z dopuštění nebes zrodil do železného věku, aby v něm vzkřísil věk zlatý, nebo aspoň pozlacený. Dobrodružství odložil na ráno, protože se Rocinante, kterému vyděšený Sancho přivázal nohy k ohlávce osla, nehnul z místa. Netrpělivému Quijotovi, čekajícímu v sedle na svítání, vyprávěl Sancho zdlouhavě o milostných nesnázích pasáka koz Lopeho Ruíze a pastýřky Torralvy z Extremadury. Příběh nečekaně ukončil převážením koz přes rozvodněnou Guadianu. Ze strachu udělal velkou potřebu, aniž se vzdálil, což mu Quijote vytkl. Ze Sanchovy věrnosti svému pánu soudí autor našeho vyprávění, že si Quijote vybral zbrojnoše z dobré křesťanské rodiny. Za svítání vyrazili. Strašidelné zvuky vydávalo šest valchových stoup. Sancho (pan Veselý) svými posměšky Quijota nakonec rozčílil, dostal od něho píkou přes záda a byl poučen, že v žádné rytířské knize zbrojnoš zbytečně nerozmlouval se svým pánem, a proto i oni dva budou jednat bez důvěrností. Sancha zajímá, kolik si v rytířských knihách zbrojnoši vydělali a měli-li plat měsíční, či denní. Quijote nemyslí, že zbrojnoši slouží za plat, ale on na Sancha pamatoval už doma se závětí, jelikož potulné rytířství je nejnebezpečnější povolání.

XXI

Pršelo. Z jedné vesnice do druhé jel holič na hnědém oslu a s mosaznou holičskou miskou na hlavě. Quijote viděl na sivém koni rytíře s přilbou Mambrinovou a zaútočil na něho. Holič si útekem zachránil holý život. Quijote na ukořistěné misce nenašel hledí a usoudil, že polovina přilby chybí. Sancho si chtěl vyměnit svého osla za holičova, ale Quijote mu dovolil pouze výměnu postrojů. Sancho radil Quijotovi, aby statečné činy místo v pustinách konal ve službách válečnického vládce, kde budou zaznamenány, a kde ani činy zbrojnoše nezůstanou v kalamáři. Quijote má však v úmyslu předstoupit před krále již jako slavný. Sní o lásce rytíře a princezny, o dobrodružství, které jedině on se zdarem vykoná, dále jak přemůže ve válce králova nepřítele, vezme si princeznu a sám se stane králem. Znepokojen je pouze pochybnostmi o svých předcích. Ale mudrc, který sepíše jeho historii, v něm třeba nalezne královského vnuka. Sancho touží stát se hrabětem všude doprovázeným holičem.

XXII

Cide Hamete Benengeli, spisovatel arabský a manchský, vypravuje, jak Quijote potkal spoutané odsouzence. Divil se, že je král posílá na galeje. Snaží se pochopit, kdo je za co odsouzen, v čemž mu brání jejich žargon. Největší zločinec

Gines z Pasamonte sepsal na galejích, kde je víc času, svou historií a zastavil ji v žaláři za dvě stě reálů. Nyní v ní hodlá pokračovat. Ale Quijote odsouzence s pomocí Sancha osvobodí. Když však chce, aby šli nejprve společně do Tobosa a tam vyličili Dulcinei toto slavné dobrodružství, snese se na něj přival kamení, odsouzený student mu rozbije misku, vezmou mu plášť a Sanchovi kabát a rozejdou se, aby je nenašlo Svaté Bratrstvo. Z něho má strach i Sancho.

XXIII

Quijote kvůli Sanchovi rozhodl, že se schovají před Svatým Bratrstvem v divočině Sierry Moreny. Ve stejných místech schovaný Gines z Pasamonte jim v noci vzal osla. Nešťastný Sancho ulehčuje tlumoku přesouváním kněžské kořisti (viz **XIX**) do žaludku. Quijote našel podušku s malým zavazadlem. Sancho seskočil z osla (sic), aby nečekaný objev prozkoumal. V zavazadle bylo jemné prádlo, slušná hromádka zlatých dukátů (ty si směl nechat) a zápisník se sonetem a dopisem. Quijote, který je jako potulný rytíř i umělec, usoudil, že pisatel nešťastně miluje Fili. O kus dál se mihne skákající polonahý muž. Quijote ho chce vypátrat. Sancho by nerad zlaťáky vracel. (Zase již je bez osla.) Od pastýře koz se dověděli, že zavazadlo patří mladíkovi, který se v této pustině objevil před půl rokem, žije v dutině korkovníku, je ušlechtilý, ale rovněž mívá záchvaty agresivity (ač mu pastýři nabízejí jídlo, někdy je o ně násilím připravuje,

proklíná Fernanda, chtějí ho nechat léčit v Almodóvaru). Najednou se Otrhanec Špatné Podoby objeví. Oba rytíři se vzájemně s údivem prohlížejí.

XXIV

Rytíř z Křoví (Cardenio) dostal od Sancha a pastýře najíst. Pak upozornil, že nesmí být přerušen (což Quijotovi připomnělo převážení koz, viz XX), a vyprávěl, že je z Andalu- cie, zamiloval se do Luscindy, nesměli se vídat, psali si, otec ho poslal k vévodovi Ricardovi, kde se spřátelil s jeho druhorozeným synem Fernandem, který svedl selku. Cardenio se s ním vrátil domů, kde se mu pochlubil s Luscindou. Fernando byl nadšen. Když se Cardenio zmínil o jejím přání přechíst si Amadíse de Gaula, nadšený Quijote to nevydržel a začal vychvalovat i další rytířské knihy. Chtěl je rytíři půjčit, ale vzpomněl si, že o ně kvůli černokněžníkům přišel. Leč přerušného Cardenia se zmocnilo šílenství a kvůli cti královny Madásimy z nedorozumění napadl Quijota, Sancha i pastýře a zmizel. Pak se poprali Sancho s pastýřem. Quijote chce Cardenia kvůli konci jeho příběhu vypátrat.